

Juan Mari Lekuonaren egunerokoa 1957-1958

Jon KORTAZAR

Sarrera

1957. urtean, Juan Mari Lekuona Añorgako bikario delarik, eguneroko bat idazteari ekiten dio. 1957. urtearen hondarra da, eta urte horren bukaeran eta 1958. urtean zehar idazten du bere egunerokoa. Eguneroko hori, ez dakizkigun baina suma ditzakegun arrazoiengatik, argitaratu gabe dago, bere senide eta adiskideen eskuetan. Arrazoi bat izan liteke gaiaren alde barneko eta pertsonala, egunerokoaren jabeak publiko egitea nahi ez duena. Bigarrena liteke gazteleraz idatzita ego-
tea.

Baldintza horiengatik, lan honek muga garbiak ditu. Lehe-
na, egunerokoaren jabeak inori irakurtzen ez uztekotan utzi
zidan originalaren kopia bat, eta beraz egunerokoan idatzita-
koaren aipamenik egiteko baimenik ez dudanez, zeharbidez
aritu beharko dut lan honetan, aipurik gabe, dagoena deskriba-
tuz baina egilearen hitzak paperera ekarri gabe. Eta bigarrena,
lan hau argitaratu aurretik egunerokoaren jabearen eskuetan
izan da, haren iritzietara makurtu naizela adierazi nahi nuke,
agian, lan kritikoetan inoiz egin beharko ez litzatekeena. Baina
dokumentu pertsonal eta barnekoiaurrean nagoenez, eta
Juan Mari Lekuonaren lagunek baldintza horiekin utzi zidatenez

testuaren originala, ez dut nire burua ikusten horrelako hitzar-menik apurtzeko.

Horrek ondorio nagusi bat du lan honen definiziorako. Deskribapen lana izango da, deskribapen teknikoa lehenik, autobiografiaren diskurtso esanguratsu eta interesgarriaren bidean, eta gaiaren deskribapena ondoren, Juan Mari Lekuonaren hitzei boza emango diet, berak duen aberastasunari tonu arrunta gehituz. Haren ahotsa ez da entzungo, baina uste dut lan honen irakurketaren bidez haren ahotsaren itzala behintzat taxutuko dela, argiak egiten duen gerizaren azpian agertuko dela.

Has nadin, bada, koaderno deituriko horren deskribapen fisikoarekin. Koaderno bat baino gehiago liburu dotore baten itxura du, guardak marinaz dekoraturiko paper ederrarekin. Papera ere hainbestekoa da, ederra, lodia, ukimenerako gustuko dena. 120 orrialde ditu, denak eskuz idatziak, oso aldaketa, zirriborro edo zuzenketa gutxirekin, oso gutxirekin.

Esan dugunez, 1957. urteko azaroaren 29an hasten da eta 1958. urteko irailaren 12an bukatzen. Hamar hilabete horietan (azaroko 29koa ia abendukoa baitugu, hamar hilabete kontatuko ditut), baina, 37 egun baino ez dira aipatzen; 37 egunetan idazten du bere egunerokoa Juan Mari Lekuonak. Beraz, oso erritmo lasaia da, ez egunero-egunero idatzitakoa. Gainera, hilabete batzuetan, batez ere hasierakoetan, kartsuki eman du idazketa egileak, baina pixkanaka-pixkanaka moteltzen doa idazteko gogo. Azaro-abenduan 9 sarrera ditu egunerokoak, 7 urtarrilean eta 4, aldiz, otsailean. Une honetatik aurrera, motela da erritmoa; sarrera 2 martxoan, 3 apirilean, 4 maiatzean, 2 ekainean, 2 uztailan, 1 bakarria abuztuan, oporraldietatik itzuli ondoren, eta beste hiru irailean.

Egunerokoak izenburu garbia du: *Mi Diario en Añorga. Reflexiones poético religiosas de un sacerdote*. Eta hitz horiekin bukatzen du egileak liburua ere koaderno bukatzen denean, 1958. urteko irailaren 12an.

1. Egunerokoaren aitzakia eta abiaburua

1.- 1957. urtearen azaroaren Mari Carmen eta Mañoli (ez da abizenik aipatzen) Jesusen Bihotzaren Misiolari Frantziskotarrekin Venezuelan sorturiko orden erlijiosoan sartzen dira eta agur gisa egunerokoa idazteko koadernoak –liburu gisako koaderno dotorea– opari egiten diote parrokiari urte bete bakarrik daraman eta adiskide duten koadjutore berriari: Juan Mari Lekuonari. Ordenak Donostiako Loiolan zabaldu duen komentura hailer joan, eta hamar bat egun geroago hasten du bere egunerokoaren idazkera Juan Mari Lekuonak, 1957. urteko azaroaren 29an.

Aitzakia, bada, bikoitza da: moja bik oparituriko koadernoak sostengatzen du fisikoki egunerokoa, eta koadernoak bukatzen denean bukatzen da egunerokoa ere. Aitzakia dena, beraz, egunerokoaren giltza bihurtu da. Egunerokoaren hasiera eta bukaera koadernoaren izaera fisikoak mugatzen du. Ez dago arrazoirik egun batean hasteko edo beste batean bukatzeko, baina hausnarketa pertsonala bukatzen da koaderno bera bukatzen denean.

Arrazoi pertsonalez gainera, agian, beste arrazoi kultural garrantzitsua ere alpatu dezakegu. Zein neurritan eragin zion Georges Bernano-sen (1888-1948) *Diario de un cura rural* (Journal d'un curé de campagne) nobelak lana aurrera egiteko orduan? Nobela 1936. urtean argitaratu, baina 1951. urtean Robert Bressonek nobelan oinarrituriko filma estreinatu zuen. Gaiak, jakina denez, abade baten barnean graziak eta bekatuak duten borroka deskribatzen du. Egunerokoan apaizak bere hausnarketa eta bere otoitzak kontatzen ditu, baina batez ere ikuspuntuak bere izaera eta jendearen arteko harremana aztertzen du. Ikusten denez Juan Mari Lekuonaren egunerokoarekin diren paralelotasunak nabariak dira.

Nobelaren oihartzuna handia izan zen erlijio taldeetan garai hartan eta haren eragina ez dugu nahikorik neurtua, nahiz eta

Nemesio Etxanizen *Izotz kandelak* nobela autobiografikoa ere garai bertsukoa izan, eta, beraz, izango genuke hemen hari berezi bat Euskal Herriko apaizen artean lanak izan zuen harre-raren garrantzia adierazi eta ikertzeko.

Opari-egileen irudiak ere bere garrantzia du, garrantzi berezia hark ere, zeren egunerokoaren diskurtsoa haiei zuzenean zuzendua ez badago ere, haiek, batez ere bukaeran, idazten duen ni dialogikoaren hitz jarioaren azken helburu bihurtzen dira, eta bukaerako pentsakizuna haientzako da, idatzitakoa ezagutuz gero haiek zer pentsatuko ote luketen galde-tzen du. Egilearen niak, idazkera prozesua bukatzen denean, bere buruari galdetzen dio haiek koadernoan oparitu ziotenean zer ote zuten buruan, zer pentsatuko ote zuten oparia egitera-koan, eta zer irudituko litzaiekeen barrenean dagoena ezagu-tuz gero. Baina, artean, egileak garbi du zeintzuk izan diren bere gai nagusiak koadernoak bere denboraren iraupena kon-tatu duen artean, erlojuaren papera betetzen zuen artean, edo, Juan Mari Lekuonak adierazten duenez, bide bat zabaltzen duen pelikula bukatzen denean. Lau gai nagusi aipatzen ditu idazleak: norberaren animo egoeraren azalpena, hausnarketa-ren berri ematea, erabakiak hartzen dira (eta beraz, haien zergatiaz hitz egiten du), apaiz bizitzaren zenbait alderen poeti-zazioa egiten da. Lau muga beraz: egoerak, hausnarketak, zergatiak, poetizazioa.

Lau ekintza nagusi haiek hasieran eta bukaeran agertzen den esaldiaren menpe agertzen dira; lau muga ditugu, baina arku nagusi baten azpian: Testua hasten den momentuan, Jaungoikoaren zerbitzari gisa agertzen du bere burua egileak, eta bukatzen denean bere joera idealista azpimarratzen du, izpiritu idealista munduaren erdian mantentzeko, izpiritua man-tentzeko, esan nahi du, subjektuak izan duen sublimazio joera mantentzeko testuak eguneroko guztian zehar.

2. Autobiografiaren nondik norakoak

2.- Garbi dago *Mi Diario en Añorga* testua autobiografikoa dela, baina autobiografiak arazo teoriko anitz sortu ditu teoria literarioan, hain zuzen ere muga egiten duelako fikzionalizazioarekin. Zer da benetakoa, zer irudimenaren munduko, hone-lako kontakizun batean? Hauxe dugu lehendabiziko muga; edozein autobiografiak mundu paralelo bi adierazten ditu: alde batetik, identitate baten sormena (eta horretaz Juan Mari Lekuonaren testuak adibide anitz ematen ditu), eta, bestetik, egiazat ematen diren zenbait ekintzen kontakizuna. Identitatearen eta kontakizunaren artean mugitzen da beraz bere muga izaera hori. Baina luri Lotmanek gogoratu zuenez, mugak oso garrantzizkoak dira kultura alorrean, hain zuzen ere mugetan gertatzen baita komunikazioa.

Literaturako teorikoek toki handia eman diote hausnarke-tari autobiografiaren definizioa dela eta.

Garbi dago, baina, autobiografia, eta eguneroko bat haren adibiderik garbiena litzateke, identitate bila dabilen subjektu baten diskurtsoa dela, diskurtsoa egiten duen neurrian enunziatu egiten du, enunziatzailea izan eta era berean enunziatua. Autobiografiaren teorikoa den Philippe Lejeunek (1975) hasiera-hasieratik proposatu zuen autobiografia ez dela fikzioa, nahiz eta batzuetan fikzioaren eredua hartzen duen zenbait kasutan. Lejeunentzat autobiografia egileen eta irakurleen artean dagoen hitzarmenean oinarritzen da, hitzarmen autobiografikoan egilearen ni testuala eta egilearen nia bat bera dira, eta horrela ulertuko du irakurleak, horrek onartu egingo du kontaktzen zaiona egia dela.

Autobiografia adierazteko orduan, sei baldintza jarri zituen Lejeunek:

- a) Hizkeraren forma: a) hitz lauzkoa eta b) narrazioa da.
- b) Gaia: nortasun baten historia.

- c) Egilearen egoera: egilea eta narratzailea identitate berekoak dira, bera dira.
- d) Narratzailearen ikuspuntua: a) narratzailearen eta pertsonaia nagusiaren arteko beratasuna, b) narrazioaren iraganerako ikuspuntua.

Autobiografia litzateke sei baldintzak betetzen dituen testua, eta. haietatik batean huts eginez gero, autobiografiaren ondoan dagoen beste genero bat: memoria, biografia edo, gure kasuan den bezala, egunerokoa, zeinetan ez den narrazioaren iraganeko ikuspuntua betetzen, hain zuzen ere iragana kontatu beharrean oraina kontatzen baitu egileak, testuaren buruan data jarriz gainera, eta egunerokoa kontatuz, nahiz eta noiz edo noiz atzerantz bidali begirada.

Lejeunek identitatearen arazoa sinaduran kokatzen zuen. Testuaren egilearen eta testu idatziaren artean dagoen batasunaren oinarri da sinadura. Baina Identitatea, Juan Mari Lekuonaren eguneroko honetan agertzen den bezala, nitasunaren eraiketa da, eta beraz neuri batean testuak sortzen du nitasuna, edo nitasunaren irudia. Egunerokoa bukatzen ari denean, eta itzuliko gara gai honetara geroago, bere egunerokoak erakusten duen identitateaz mintzo da Juan Mari Lekuona, eta metaforen bidez hitz egiten du: bere bizitza zinemarekin konparatzen du, baina ez da metafora erabat osatua, esaten ari denaren artean mugitzen ari da metafora bera ere. Hasieran, bizitzaren pelikulan ebakirik zeluloide zatiarekin konparatzen du bere bizitza, baina bat-batean esaten du pelikulak aurrera egiten duela, pertsonaiak ere hala egiten baitu: aurrera jarraitu. Beraz, egunerokoak egiten du subjektuaren aurrerapena auto-kontzientzia indartzen duen neurrian. Egunerokoa bilaketa prozesu baten agerpena da azkenean (Loureiro, 1991).

Mi Diario en Añorga egunerokoa dugu, bada. Eta genero berezi horrezaz ere hainbat azalpen teoriko daude eginak. Gure egoeran hurbil denez Vicente Huicik (2006, b) egindakoa eka-

rri nahi nuke orrialde hauetara, Juan Mari Lekuonaren praktika ezagutzen lagunduko digulakoan.

Egunerokoak definitzerakoan ezaugarri nagusia ikusten du:

“Oso paper emankorra dauka idazleak, narrazioaren objektua bere bizitza delako, honek inplikazio filosofiko, soziologiko, estetiko eta antropologikoa duelarik” (2006, b, 49).

- a) Filosofikoa: egunerokoaren bidez idazten duen subjektuak bere bizitza aztertzeko tresna egokia aukeratzen du.
- b) Soziologikoa: niaren agerpena sortzen da egunerokoaren idazkeran. Ikusiko dugu ondoren zenbat aldiz galdetzen dion bere buruari Juan Mari Lekuonak egunerokoan nor ote den bera, eta zenbat aldiz jartzen duen bere burua besteek esaten dutenaren aurrean.
- c) Estetikaren ikuspegitik, Huiciren ustez gure kulturaren dagoen joera tragikoaren aurrean enpatia proposatzen du, esan nahi da, egilearen eta irakurlearen arteko enpatia.
- d) Antropologikoa: askatasunaren eremua dugu egunerokoa, sormen praktika bat eta askatasunaren praktika ere bada egunerokoa.

Egunerokoak beste ezaugarri bereziak ere baditu, “eguneko eguneko denboratasuna” (Huici, 2006, b, 51) da bere helburu nagusia. Egunekoa historikoa ez dena gisa definitzen delarik, ibiltzea besterik ez da bere helburua, eta horregatik, agian, bukatzen da eguneroko hau koaderno bukatzen den egunean, eta, guk dakigularik, Juan Mari Lekuonak ez zuen ondoren beste egunerokorik egin ez sortu. Gainera denbora horrek ez du ematen distantziarik ez ondorio nagusirik ateratzeko betarik, bakartasunaren esparrua da egunerokoa –bakartasunaren gorazarrea egingo du noizbait Juan Mari Lekuonak testu honetan–, eta bukatzeko esperientzia formalizatu egin behar da, idatzi, azken batean:

“Puntu honetan beharrezkoa da idazketa autodiegetiko honen idazlearen konpromiso gogotsua aipatzea; libre hartutako konpromisoa, idazteko duen konpromisoa” (Huici, 2006, b, 53).

Elementu tekniko guztiok oso arrotzak irudituko zaizkio Juan Mari Lekuonaren egutegiaren gaiak jakin nahi duen eta literaturaren teorian ohitua ez dagoen irakurleari. Baina beharrezkoak ditugu hemendik aurrera azalduko duguna argitzeko, hain zuzen ere, hemendik aurrera egunerokoaren nondik norakoak adieraziko baititugu, eta elementu teknikoak beharrezkoak dira egunerokoan esaten dena argi geratu dadin.

3. Jaikoaren irudia

3.– Gorago aipatu dugu lau direla Juan Mari Lekuonaren egunerokoan agertzen diren gai nagusiak, edo egilearen ikuspegitik agerturiko gai nagusiak, lau muga, lau alpamen mundu jarri ditugu adierazpide gisa: arimaren egoera, sentipenaren eta nortasunaren gorabeherak, hausnarketa askatu bat berari gertatutako ekintzei buruz, bizitzari, sexuari eta heriotzari buruz; harturiko zenbait erabakiren azalpena ematea; eta azkenean bere poeta senaren berri ematea. Eta hori guztia lau hitzetan laburtu dugu gorago: egoerak, hausnarketak, zergatiak, poetizazioa.

Baina jar dezagun arreta izenburuaren bigarren zatian: *Mi Diario en Añorga. Reflexiones poético-religiosas de un sacerdote*. Apaiz baten eguneroko gisa definiturik dago egunerokoa, eta apaiz izaeratik begiratuta daude hemen agertzen diren gaiak eta izaerak. Apaiz baten hausnarketak, lau zirkulu nagusitan: Jainkoarekiko lehenik (hausnarketa), norberarekiko ondoren (egoerak), parrokiako jendearekin ondoren (egoerak eta zergatiak) eta azkeneko, eta ez horregatik garrantzi txikiagoz, norberak egiten duen edo egin nahi lukeen poesiarekin (poetizazioa).

Lau gai nagusi lantzen badira, edo lau hausnarketa zirkulu hartzen baditu kontutan egileak, nahiko bide ematen du, egunerokoa gertatzen dena aztertzeko eta begiratzeko.

Lehen-lehenik Jainkoa dago apaiz horren gogoan. Espainiako Urre Aroko autobiografia asko eta asko egilea baino maila sozialean gorago dagoen norbaiti zuzenduak daude. Horien antzera, Juan Mari Lekuonaren egunerokoa ere gainetik dagoen Norbaiti zuzendua da, gehienetan. Galdetzen badugu nori zuzentzen zaion Juan Mari Lekuonaren ahotsa erantzun bi izango ditugu. "Zu"ka ari denean, lehen-lehenik eta batez ere Jainkoari zuzentzen zaiola esan beharko genuke. Ez Kristori (abendua den 13an aipatzen da Nazaretoko Jesus deitzetik Hitz Haragitua deitzera igaro dela eta izen aldaketa horrek bere barnean gertatu den aldaketaren berri ematen duela), baizik eta Jainkoari. Kristoren irudia agertzen da, hala ere, noiz edo noiz, han eta hemen barreiatu oharretan. Adibidez, apaiz izaeraz hausnartzen ari denean Kristo mistikoari buruzko aipamenak aurkitzen ditugu eta parrokiako emakume bat, Mari Carmen, minbiziz hiltzera doanean, Kristo mindua aipatzen da. Egiten da Kristoren irudiaren eta eguneroko bizitzaren arteko paralelotasunik, baina gehienbatean Kristoren orde, "Jauna" hitza erabiltzen da sarriago edo bestela "Zu" besterik gabe, letra larriz jarrita. Egunerokoaren zenbait pasartetan, batez ere bukaeran, beste batzuk dira ahots horren "entzuleak": minbiziz hiltzera doan Mari Carmen deituriko gazte bat, eta azken orrialdeetan koadernoan opari zioten Mañoli eta Mari Carmen ditu gogoan idazleak eta haien ere zuka ari zaie. Testua zabalatzeko momentuan zuka ari zaie opari egin dioten adiskide biei, eta amaitzeko momentuan ere bai.

Mari Carmenek eta Mañolik koadernoan oparitu zioten Juan Mari Lekuonari, eta honek bizitzaz eta hitzaz bete du, eta egunerokoa bukatzerakoan berriz itzultzen die opari gisa, idatzia haientzat egindako oparia dela esanez. Koadernoan igortzen die berriro, baina oraingoan beterik, ez etorri zen moduan.

Zertzeladak egin beharrekoak badira ere bigarren pertsonan, zuka, norbaiti zuzentzerakoan, hausnarketa egiterakoan, Jainkoari zuzentzen zaio ahotsa, egilearen ahotsa.

Ez da alde batera uztekoa egileak bere burua "apaiz" gisa definitzea ezer baino lehen, eta apaizaren ikuspegitik eginda egotea lerroetako hausnarketak.

Lehen esaldietan, bere egoera eta bizitza Mari Carmen eta Mañoliren bizitzarekin konparatzerakoan, idazleak argi uzten du bere bizitzak duen helburu nagusia Jainkoaren zerbitzari izatea dela. Eta horrela erdiesten sailatu dela Añorgako parrokian daraman urtebetean.

Jainkoarekiko duen loturaren berri batez ere alde hauetan gauzatuko du Juan Mari Lekuonak aspaldikoak diren urte horietan.

- a) Sublimazio gogorako erakusten duen adibideetan agertzen da. Jainkoari hitz eginez, egileak bere buruarentzako santuago, jakitunago, zerbitzariago, ahaidetsuago izateko gogoia erakusten du. Badaki, baina, eta hau identitatearen puntuan ikusiko dugu, bere izaera ez dela erabatekoa horrela, berea proiektua dela, eta, historikoa den neurrian, sublimaziorako edo Idealismorako bidea jarraitu behar den bide bat dela. Askotan Jainkoaren eskuetan uzten du bide horren eta proiektu horren jarraibidea egitea, baina beste batzuetan, egin-kizun historiko gisa ulertzen du bere bizitzako proiektua. Kristori buruz diren abestien letrak komentatuz, haien joera bigunez hitz egiterakoan, Kristorengana zuzentzeko formen sublimazioaz hitz egiten du, ideia indartuz. Gorago ikusi dugunez, Kristoren ideia oso loturik agertzen du Hitz Haragituarekin, izaera konplexuaren agerpenarekin: maitasuna, ezaguera, sentsibiltatea, hiru bertuteak agertzen dira batera Jesusekin izan nahi duen harremanean. Galdera zabaltzen du, baina: abstrakzioaren ideia jarraitu Jauna-

ren ideia ulertzeko moduan, edo sentsibilitatearena, horra hor koska. Apaiz izatea, azken batean, Jaunarekin bat egitea litzateke eta bere bizitzako arlo guztietan ikusten du egileak asmo hori, nahiz eta noizbait bere ahultasuna ere agertzen duen. Inoiz, baina, Jaunarengana era poetiko batez hurbiltzen da, eta egunerokotasunetik hasi eta Jaunaren ideiara heltzen da. Euria ari dela ikusirik, egileak ura bihurtu dadila eskatu dio Jaunari, horrela ura izanaz mugagabetasunaren metafora izango litzateke. Ontasuna egin, apaiza izatearen osotasuna lortu. Koadernoaren helburu nagusia ere Jainkoarekin duen harremanean definitzen du Juan Mari Lekuonak: apaiza izatearen osotasuna lortu nahi du, bere bizitzako obsesioa dela aitortuz, idazki honetan oinarritzen duen obsesioa. Apaiza izateko osotasun horretan Juan Mari Lekuonak bere idazkera eta hausnarketa eramaten ditu aurrera, helburu nagusi gisa horixe adieraziz.

- b) Otoitzetan. Juan Mari Lekuonak ez du askorik alpatzen egiten duen otoitza, inoiz esaten duenez, ez delako metodikoa horretan, baizik eta bihotzekoa egiten zaio otoitza hastea. Brebiarioaz ere hausnarketa luze bat du, bere buruari galdetzen diolarik brebiarioak ez ote duen mekanizatzen otoitza egiteko modua. Kexatu egiten da Elizako otoitz forma ofiziala egin egiten duela baina indarge, eta saiatzten da oso gustura egiten ez duen ekintza hori ere hobetzen, brebiarioaren historia eta formak aztertuz, ziurrenik, hobeto egin zezakeelakoan otoitz hori.
- c) Bakarkako hausnarketan. Egunerokoak maiz hartzen du kontutan egileak asti luzeak igarotzen dituela berak bakarrik sagraioaren aurrean hausnarketa eginez. Lehen aldiz, dena utzi eta Jainkoaren bila joateko alpatzen ez den norbaiti sortu dion alaitasunez hitz egiten du egunerokoak. Bakarkako hausnarketak, baina,

beste joera batzuk ere hartzen ditu: asko pentsatzen da orrialdeetan eta gauza askori buruz, ez soilik Jainkoaren izaeraz, ez soilik Jainkoa ulertzeko gaiari buruz. Edozein egoera bihurtzen da hausnarketarako bide. Batzuetan Jauna bera da gaia, baina gehienetan Juan Mari Lekuonaren bizitzako puntu desberdinez hausnartzen da: bizitza pastoralara ongi egiten duen ala ez, besteek bere lanaz eta bizitzaz pentsatzen dutena... bizitzako gai oso desberdinak. Sagararioaren aurrean, urtarrilaren 24an idazten du, bere buruarentzako ez du egileak ezer nahi, ez du eskerrik gura, ez dio inguruari eskerrona exijitzen, bere burua hustu nahi du jendea-herria, bere hitzetan-zerbitzatzuz.

- d) Idatzitako otoitzetan. Elizako otoitzak pertsonalagoak egiten saiatzen da beti Juan Mari Lekuona, eliztarrei otoitz egiteko aukera berriak emateko asmoz. Maiz idazten ditu otoitz berriak, eta argitaratu jendearen artean ezagunak izan daitezzen, eta askotan ere bertsoaren forma hartzen du eginkizunak. Lehen otoitza baina abenduaren 2an agertzen da, eta Orbanik Gabeko Ama Birjinari eskaini dio. Testuak originala eskaintzen du, baina komentatzen da aldatu beharra izan zela eta Juan Mari Lekuonak bere ezinegona adierazten du, eta guretzako interesgarriagoa dena, bere sentsibillitate berezia arte kontuetan, eta edozein aldaketa txikik minbera uzten du. Badirudi, eta honetaz batean baino gehiagotan hitz egiten du, Parrokiko orriak argitaratzeko ohitura dagoela, eta egileak haiek idazten dituela ematen du. Inoiz berak idatzitako kantuek kantatzen direla mezatan aipatzen du idazleak edo Lehen Jaun-hartze bat dela eta berak egindako bertso baten ahapaldia transkribatzen du Juan Mari Lekuonak.

4. Identitatea

Egunerokoaren helbururik nagusia Juan Mari Lekuona nor den azaltzean datza. Nor den ikustera, edo nola ikusten duen bere bizitza aztertzerako dator eguneroko hau. Batzuetan norberaren definizioa izenlagunen bidez ematen da: "Ni hola-koa naiz", baina usuago gertatzen da idazleak ekintzetan edo duda-mudetan definitzea bere burua. Edo egoeretan. Lau modu desberdin ditugu bada identitatea azaltzeko.

- a) Adjektiboak. Nolakoa da Juan Mari Lekuona? Bada, gehienbatean bere burua txikitatzen duen gizakia dugu, inferioritate konplexuz hornitua, eta neurri berean, menpeko sentitu izan horrek gora bultzatu du, eta menpeko izatearen eta harro izatearen artean zalantza sortzen zaio maiz, jakin ez baitaki non dagoen neurria. Alde horretatik obsesioz jokatu du, hausnarketari toki handia emanez. Baina poza ere agertzen du maiz ahots narratibo horrek. Poza batez ere euria denean. Euriari dela-eta hiru bat aldiz azaltzen du bere poza, euriak eraberrituko balu bezala, haurtzaroa datorkio gogora eta haurtzaroarekin batera garbitasuna eta Jaunarekin bat egiteko modua. Ura berez eta beraz sinbolo nagusia da Juan Mari Lekuonaren bidean. Euria gauzekin bat egiteko bidea ere bada, eta, ikusi dugu gogo, mugagabetasunaren metafora nagusia ere bai. Bakartia ere bada poeta, eta bakartasuna egunerokoak idazteko aipamena egoera bada, Juan Mari Lekuonak baldintza oso ondo betetzen duela aitortu beharrean gaude. Bakartasuna askotan aipatzen da testuan, eta beharbada, *Bonjour tristesse*, Françoise Saganen nobela ezagunaren aipamena da testuan agertzen den aipamen literario bakarrenetarikoa (besteak bere poesiarekin edo bertsolaritzarekin loturik daude). Bakarrik bizi den pertsona dugu, noizbehinka talde baten babesa bilatzen duena, baina ez da erabatekoa ematen den

irudia, konplexua baino. Sentibera da hemengo gizakia, artista, abilitate anitz dituena, olerkaria, sentibera, lastima zigorra baino hobeto jasaten duena. Tristeziak oso orrialde ederrak idazti ditu Juan Mari Lekuonak eguneroko honetan eta benetan tristurak ematen dio oso baikor ez agertzeko neurria, eta gauzei neurria hartzeko teknika. Tristura pozarekin nahasten du maiz eta tristuraren bidez, kontrastearen bidez, ezagutzen du zer duen ederretik udagolenak. Tristurak egin zuen poeta, tristurak, bada, toki handia du identitatearen sorreran eta irudiaren eraketan. Oso gustura da tristeziarekin gure ahotsa. Zoriontsua da baina irakurtzen dugun gizakia? Zoriontsua neurri batean, jakin badaki ez dela guztiz zoriontsua izango bizitzaren edozein egoeratan ere. Zoriontsua da gizaki hau? Eta ez daki erantzuten, zoriontsua baino gehiago egoeretara ongi moldatzen den izaera bat. Barne oreka mantentzen duena, bakean bizi dena. Zoriona beste maila batean kokatzen du. Bizitza praktikoan ongi moldatzea da gizakiak nahi duena eta ez zuzenean zorion ideala. Zorionaren orde, saminaren filosofia asmatu duenak –horrelaxe dio– nahiago du egunerokotasunaren aurrean lasai izan eta konturatu samina ere joan doala denborarekin. Horregatik sentibera dagoenean lanean ematen ditu bere onenak, desengainuak arin ahazteko asmoz.

- b) Duda-mudak eta zalantzak. Bere ingurukoek definitzen dute maiz norbera, eta askotan gertatzen da eguneroko horren orrialdeetan, Lekuonaren izakia besteek epaitu izatea. Berari baina zalantza sortzen zaio, bera nolakoa den benetan galdetzen duelarik askotan eta askotan. Hasiara hasieratik besteekin duen harremanean ikusi behar du zein den bere burua. Horrela bere testuak eta letrak parrokoak ukitzerakoan, edo herriak abesti batean nota oker batzuk kantatzerakoan, poetaren sentsibilitatearen eraginez bere barrua asaldatu

egiten da eta bere berezitasuna orrialdeetan garbi agertzen da. Askoz ere finago eta zalantzakorrago agertzen da norbaitek lausengu egiten dionean, bere jarrera parrokiari oso ongi doala adierazten dionean. Horrela, behin gorazarrea jasoz gero, gorritua eta lotsatua agertzen da ahotsa eta horrek aldarte txarrean jartzen du, ez baitaki nola erantzun gorazarrearen aurrean, berak parrokiari gauzak ongi egiten dituela entzuterakoan edo herriak estimu handian duela aditzean. Hor bai sortzen direla zalantzak eta desenkusak. Santu izan ez eta santuarena egiteak beldurtzen du bere arima. Porrotaren beldurretan ari den identitatea da Juan Mari Lekuonak adierazten duena, besteek zer uste dutenaren zain dagoena, baina era berean bere irudi zuzena eman nahi duena, ez du faltsukeria-rik, ez du maite itxura, beti apaiz ona izatea nahi luke bere neurrian, baina askotan ez da hain justu hori gertatzen, batez ere neurria zein den etengabe ari zaiolako bere buruari galdetzen. Porrotaren eta apaiz egokia ez izatearen zalantza 1958ko urtarrilaren 5ean idatzita-koan agertzen da. Fabrikari (ez da aipatzen zein, baina Añorga izanda, ziurrenik porlan fabrikari ariko dela suposa dezakegu) istripu bat gertatu, zaurituak izan, hildakorik zorionez ez, baina apaizak ez ziren bere tokian behar ziren laguntza espiritualak emateko. Hor ere porrotaren beldurrak hartzen du Juan Mari Lekuonaren bihotza eta bere zalantzak luzaz azaltzen ditu.

- c) Egoerak. Orrialdeotan agertzen den Juan Mari Lekuonaren irudia pixka bat sentibera da, laster beherantz jotzen duenarena. Lanak "desbordatu" egiten du eta ez du astirik nahi lukeena egiteko, bere poesiak egiteko, bere tesiarekin aurrera jarraitzeko, mezatako eginkizunak behar beste taiukerarekin betetzeko. Bere buruarekin konforme ez dago inoiz idazlea, eta ahotsak asko eskatzen dio bere buruari: hutsik egin ez, denen

zerbitzuan izan, banaketarik egin gabe, zorrotza izanaz bere buruarekin, lan eta lan beti, eta beti asegaiz, bat-batekotasunaren aurka. Neurri berean bada egoera berezietan bere buruari asko eskatzen dioen gizakia eta behin (otsailean da) berandu idazten duela-eta garizumako orrialdea larri agertzen da identitatea, eta txiki-keria batek sortzen dion larriduratik irteteko oso beharrezkoa du parrokoaren laguntza, onarpena; lasaidura ez dator, bada, barnetik, baizik eta kanpotik, berriro ere besteek esaten diote zer egin behar duen, esanekoa izateak ere onurak dakartzkio gure Juan Mari Lekuonari. Horregatik mintzen du behin autobusean zetorrela jendeak berarekin izan zuen jarrerak. Inork ez zuen bere ondoan jarri nahi eta berezia zela sentiturik mina hartzen du bere bihotzak eta bakarrik sentitzen du bere burua, arraroa, banandua, jendearengandik urrun. Eta horrek min eman dio, jakinda gainera, bere bidaiaren zioa parrokiako jende arruntari on egitea zela: lana bilatu, pasaporte batzuk bildu, kantu batzuen inprenta probak zuzendu, oparitzeko liburu batzuk erosi... Hitzaren zentzu bietan berezia izateak zer pentsa eta zer sentitu eman dio poetari. Dena dela, egoera berezietan jartzen da pentsakor egilea. Hileta batean, ezkontza batean, meza berri baten ostean. Denetan bere joera abegikoa agertzen du Juan Mari Lekuonak, animatzailea eta umoretsua, bertsoetara jaioa, eta egoera horietan bi dira sortzen diren harremanak. Batzuk aurpegiratu egiten diote jarrera eta kontuz ibiltzeko aholkatu. Beste alde batetik, ongi sentitzen du bere burua txantxen eta kanten artean. Aldarte bi agertzen ditu, beraz, beldurra eta poza, eta berriro sortzen zaio egileari zein ote den bide egokia aukeratzeko modua: umoretsu agertu edo apaiz izateak eskatzen duen jarrera serloan jarraitu. Barneari eutsi

edo kanpokoek esandakoari men egin... zalantza beti zalantza apaizaren kontzientzian.

- d) Ekintzak. Egia esateko, egunerokoa batez ere hausnarketa eta erreflexioa da gehien batez. Vicente Huicik, egunerokoen teorikoak, adierazten zuenez, bakartasunetik (ikusitako dugu zer garrantzia duen bakartasunak Juan Mari Lekuonarentzat), eta askatasunetik (beranduago agian bai, baina une horretan inork irakurriko ez zuela izango zuen ziurtasuna). Baina bakartasuna eta askatasuna ere baldintza nagusiak badira eguneroko baten idazketan, ez da zalantzarik zintzotasunak ere bere toki nagusia betetzen duela idazkera praktika horretan. Ekintza gutxi dago, ordea, batzuk bai, pastoraLEAN ari den apaizak lanak ere baditu eta.. Hausnarketaren barnean kokatzen denez egunerokoa, nahikoa du subjektuak bere barnean kokatzea eta bere barneari entzutea, bere kezkek, arrangurak, tristeziak, pozak eta esperantzak, eta analisiak adierazteko. Baina bizitza ere hor dago eta bizitzan ekintza pastoralak ere kokatzen da. Puntu molde honetan nik alde bi nabaritu nituzke, batetik bakarreko iritziak eta bestetik taldeko ekintzak. Bere identitatea sortzeko unean, besteen eta hurkoen iritzien menpe bizi den gizakiak nahi eta nahi ez kasu egin behar die hurbileko iritziei, konfiantzaz egindakoei. Horrela hain sentibera den Juan Mari Lekuonak elkarrizketa bi (eta haien ondoren datozen pentsakizunak) biltzen ditu bere egunerokoan. Bata, apirilaren 15ean biltzen da. Badirudi emakume bati emandako erantzun zorrotz batek sortzen diola subjektuari min ematen dion sentipena. Badirudi Miak gaizki erantzun ziola emakume horri. Gaizki ez, arrazoez eta, agian, zakarkeriaz. Orduan, besteak erantzun egiten du, penaz. Juan Mari Lekuonaren erantzuna hartaz pentsatzea da, eta gertatutakoari buruz duen iritzia bikoitza da. Pentsatzen du ordu arte ongi tratatu duela

arima hori, karitate osoz, eta uste du aurretik izango harremanak konponduko duela arazoa, eta hala ez bali, Jainkoaren eskua ikusten du, arima hari beste bide bat erakutsiz. Bigarren arazoa berarekin konfesatzen zen gizon batekin du eta maiatzaren 17an jasotzen du gertatutakoa. Harrezkero berarekin ez dela konfesatuko aitortzen dio pertsona horrek, hain zuzen ere konfiantza galdu duelako. Orduan ere Juan Mari Lekuonaren erantzuna besteen erabakien onarpena da, eta etorkizunerako ere bere eskua zabalitzen dio. Karitatearen kontzeptuaren azpian kokatzen du subjektuak beti bere joera hori. Baina banakako pertsonekin duen jarreraz gain, badira beste harreman batzuk ere banakakoak direnak: adibidez, gogo-jardunak egiten dituen apaizarekin, zeinarekin apaiz izatearen gai nagusi batzuk alpatzen dituen: nola bizi apaiz izanez, nola mantendu oreka sentimentala, espirituala, munduaren erdian? Elkarrizketa horretan berriro agertzen da Juan Mari Lekuonaren zalantza nagusia, gaizki ulertuaren beldurra: nola lotu norberak borondate onez egiten duena, eta herriak ekintza horri ematen dion esanahia, batzuetan okerra? Batez ere irakurketak alpatzen ditu Lekuonak pasartean eta irakurketa berrien aipamena egiten du, izenik eman gabe, baina irakurketa jabalen beharra azpimarratuz, sentimentalismotik urrunduko duten irakurketa bareak. Eta berriro, gaia: apaizaren bakartasunaz hitz egiten dute eta bide batez zelibatoaz. Juan Mari Lekuonak bere iritzi oso pertsonala ematen du: bera izan litekeena eman du, besteak izan daitezzen, goza dezaten berak utzitako bide hori. Eta aditz biak azpimarratuz ematen dira. Juan Mari Lekuonaren barnean bizitzari buruzko iritzi oso baikorra ematen da beti, aurre egiten zaio bizitzari eta beti ere pozez eta oreka mantenduz, sentimentalismoan sinetsi gabe, baina sentsibilitateari eutsiz. Beste apaiz batzuen pre-

sentzia ere nabari da testuan: berarekin ari den parrokoa adibidez. Hari buruz, izenik eman gabe, izan duen harreman ona aipatzen du, behin eta berriro, zein ondo konpondu diren lanean elkarrekin, beti ere bera kolaboratzaile eta parrokoa gidari, baina era berean lehen aldiz parrokia batean dagoenarentzat laguntzaile. Pastoralgintzak baina eskatzen du jendearekin, herriarekin, Lekuonak dioen moduan, harremana izatea. Eta maiz ematen da mezen berri, homilien gaiak, gazteekin egindako gogo-jardunak, inoiz gazteek elizarekiko agertzen duten hoztasuna aipatuz. Parrokiarako egindako idazkiak ere maiz aipatzen dira: Ama Birjinaren egunerako otoitza, meza jarraitzeko paperak, garizumarako egindakoa... Ezkontzak, hiletak... Lanak ere zer pentsa eta zer senti ematen dio Juan Mari Lekuonari. Batez ere musikarekin lotzen du bere izaera, eta berak idaztitako kantak abesten entzuten duenean herria mezatan gora egiten dio gogoak eta bere burua ikusten du zeruan sartzen aingeru koroak lagundurik. Eguneroko lanez kezu ere bada, ez batzuetan alferriakoa edo ikusten duelako bere lana, eta orduan bere gogoak behera egiten du, baizik eta beste gauza batzuk, bere joera intelektualarekin edo kulturakoarekin lotuta daudenak –batez ere poesia edo tesia egitearekin–, aurrera ateratzen uzten ez diotelako. Dena dela, aipagarria da beste apaiz adiskide batzuekin izandako batzarra, adiskide baten urtebetetze egunaren aitzakiaz egina. Hor pastoralgintzaren helburuak zeintzuk izan behar duten aipatzen ditu garbi Lekuonak: bizitza berria eta sana, herria, elkarkidetz, lana, poza, jai osasuntsuak. Baina, batez ere, pertsonen heziketa osoa, "integrala", garai haietan esaten zen bezala.

5. Erabakiak. Jaiotza eta heriotza. Bizitza

Eguneroko horrek zerbait hunkigarri agertzen badu Juan Mari Lekuonak jaiotzaz, sexuaz, eta heriotzaz ematen duen irudia da. Ondorioz, sexuaz eta heriotzaz hitz eginez bere bizitzaz hitz egiten du, eta apaiz izatea erabaki zuen momentuko zioak, erabakiaren arrazoiak. Erabaki bat dago egunerokoaren barnean, zergatik den apaiz, zergatik daraman bizitza hori, zergatik jarraitzen duen maite duen bizitza hori.

Sexuaz, gizaki harremanez eta heriotzaz egindako hausnarketa bikoitza da. Alde batetik, kasu praktikoak ditugu, parrokian gertaturiko zenbait gertakizun, bestetik gai biei buruzko hausnarketa jaso, abstraktua edo hotzagoa, nahi bada.

Ez dugu aipatu, baina badirudi Juan Mari Lekuonaren eguneroko honetan gaiak bildurik agertzen direla, egun batean idatzitakoa loturik dagoela gai aldetik, ardura edo kezka aldetik, hurrengo egunean egingo den hausnarketarekin. Sexua eta heriotza bildurik doaz koadernoan, bitan behintzat, lehendabizi urtarrilaren 31ko oharra sexuaz eta otsailaren 6koa heriotzaz; eta, ondoren, sexuaz abuztuaren 26an, heriotzaz irailaren 3an eta 7an, Mari Carmenen minbizia dela-eta idazten dituen orrialdeetan.

Alde biak banatzen badituz, lehen ere esan dut, oharrek duten tonu aldaketagatik da. Lehen kasuan, urtarrileko eta otsallekoan, kasu batek hausnarketa pertsonal batera darama kontzientzia; beste bietan, ordea, pentsakizun sakonetara. Lehen kasu bien arduraren arrazoia pastoral da, beste bietan historikoa edo existentziala. Ikus ditzagun biak banan-banan.

Urtarrilaren 31n parrokiako katekista bat haurdun geratu dela zabaltzen da. Juan Mari Lekuonaren kontzientziak pena sentitzen du, baina ez du juzkurik egiten, ez neskatoaz, ez, berak deitzen duen moduan, "opresoreaz", baina gero honi buruz metaforak erabiltzerakoan oso hitz gogorak erabiltzen ditu, artaldean sartu den otsoaren metafora da bigunena. Bai-

na, irudiak kontrajarrita badira ere, eta apaiza lan sublimearen egilea dela diosku, bestea galdu bat den artean, hausnarketa bien arteko desberdintasunez ari bada ere, ahotsak kontuan hartzen du, agian, drama horretan aurkakoa gertatzea ere bazezgoela, eta bakoitzari paper desberdina tokatzea. Horren gainetik, baina, ahotsak apaizaren funtzioaz hitz egiten du, haren betebeharez.

Apaizaren lanaz, pastorgintzaz, ari da heriotzari buruzko otsailaren 6ko oharra ere. 83 urteko emakumea hil da, haren hiletaren ostean idazten du. Emakumearen etxean, adultero bat eta elizatik urrunduriko apaiz bat bizi dira, eta ez diote apaizari garaiz deitu, azken laguntza emateko hiltzorian dagoenari. Beraz, pertsona horri behar bezala ez laguntzeak min ematen dio kontzientziari, eta pastorgintzaren aldetik huts egin duela (gogora dezagun fabrikan izandako istripuarekin gertaturikoa, zaurituak izan eta apaizarik ez zela herrian haiei laguntza emateko) iruditu zaio ahotsari. Eta bide horretatik bere barnean den munduari begiratzen dio Juan Mari Lekuonaren ahotsak. Eta kontrastea ikusten du bere fedearen eta berak egin nahi duenaren eta hildakoen familiakoek agertzen duten hoztasunaren aurrean.

Bigarren oharrean, aldiz, desberdin jokutzen du. Pastoralara presente dago, noski, eta egoera konkretua ere bai, baina beste arnas bat du egindako hausnarketak. Guztia esateko, ikusi beharko genuke Juan Mari Lekuonak aurkezten dituen iritziak eta ondorioak garaikoak direla, edo, hobeto esateko -garai hartan beste iritzi batzuk ere bai baitziren-, elizaren eta apaizen arteko ikuspegi tradizionalistatik usmatuak direla. Eta zentzu horretan ahotsak aurkezten dituen iritziak oso xaloak eta lainoak gertatzen direla. Baina horri dagokionez gaur eta orduan desberdin bizi gara.

Uda aldean, oporraldietatik bueltan, Juan Mari Lekuonaren ahotsak bere buruari hitz egin nahi dio, egunetan, hala dio, gertatzen ari zaion iradokizun batez. Aitorpen kontutan hasten

da hausnarketa, maitasunari eta sexualitateari buruzkoa da berau. Beti ere bizitzak eramaten du kontzientzia hortaz hitz egitera. Dena dela, badirudi maitasun "fisikoa", garaiko hitza erabiltzearen, ez duela ongi ulertzen. Konfesionarioko aitortenez hasten da oharra eta ondoren maitasunak eragiten dion pentsakizuna dator. Gaurko ikuspegitik begiratua gogorra da agertzen duen iritzia. Konturatzen da puntu honetan juzku orekaturik ez dagoela, zaila dela iritziak ematea. Dena dela, maitasun horri mesfidantza agertzen dio, eta konturatzen da disgustu handiak sortzeko iturria dela behar ez bezalako erlazioa. Ulertzen du ahotsak, hala ere, maitasunak ezkontza duela helburu nagusi, eta hori dela oreka psikologikoa mantentzeko bidea. Alde ikusgarria da nola behin eta berriro adierazten duen espresabide fisikoaren oinarrian alde psikologiko garrantzitsua dagoela, eta hori idealerantz bideratu behar dela uste du. Baina, irakurle honen iritzi apalean, ez da muina ulertzen. Sexualitatearen helburua ideal garaia izan beharko lukeela adierazten du, berriro bere joera sublimea azpimarratuz.

Puntu hau bukatzen den unean, iraileko 3ko oharra hasten da. Mari Carmen hil zorian dago. Ziurrenik egunerokoak agertzen duen oharrik luzeena da, batez ere kontuan hartuz irailaren 7an gai horrekin jarraitzen duela. Mari Carmen gaztea da, ezkongala ondoan du, eta hiltzera doa. Gazte baten heriotzak barrenetik hartzen du Juan Mari Lekuonaren bihotza. Dena dela, sublimaziorako joera agertzen du pasarteak. Mari Carmen hiltzera doa, eta denek dakite hori, baina goragoko eta iraukorra izango den beste betiko bizitzara doa, eta horrek hausnarketara eramaten du gure kontzientzia. Ez da pentsakizun erraza Juan Mari Lekuonak darabilena. Kanpoko deskripzioekin hasten da. Nola dagoen ohe ondoan, nola kentzen dizkion euliak gaixoari. Baina laster bakearen kontzientzia zabaltzen da orrietan. Beste bizitzaren kontsolamendua geratzen bada ere, hilzorian dagoenaren ondoan pasatzen dituen uneez apaizari balio diote jakiteko zein den bere benetako lana, zein ga-

rrantzitsua den bere izaera: zentzu sakona erakustea da bere eginbarra. Otoitz egitea, gaixoa Kristo mindua bezala ikustea...

Irailleko 7ko oharrean, Mari Carmen hilda dagonean, pentsakizuna askoz ere bermeagoa da. Hildakoak Juan Mari Lekuona barnetik nola den ezagutuko du. Zerutik ezagutuko dute nor den, eguneroko honek bilatu nahi duen helburu nagusia beteko dute besteek beste toki batetik, zerutik, sublime izatetik, idealetik. Dena dela, heriotzaren esperientzia gogorrean irribarrea, hilzorian zegoenak zuena, eta apaizak zuena, bien arteko elkar ulertuaren keinu horrek mugituko du egunerokoaren bihotza. Irribarrea egitea, eragitea, horra baita ere apaiz baten eginbarra...

Sexualitatearen eta heriotzaren esperientziek jartzen dute kontzientzia eta jartzen gaituzte gu irakurleok apaiz izatearen hausnarketaren aurrean. Ekainaren 2an idatzitako orrialdean, maiztzean izan den ezkontza baten oroimenaren kariaz, hain zuzen ere sexualitatearen eta bizitzaren ospakizunaren itzalpean, Juan Mari Lekuonaren ahotsak bere nortasunari buruz hausnarketa egiten du. Ezkongaila katekista zen, eta orrialde hauetan maiz gertatzen den bezala, musikak emozioz bete du bere gogoia, eta emozio horren kausaz, bere izaeraz, bere apaiz izateaz pentsatzen hasten da. Musika abiapuntu egin zaio idealari buruz hitz egiteko. Juan Mari Lekuonak Musika Idealarikin lotzen du maiz.

Bikotearen zorionaren, keinu maitekorren, nahikunde sublimeen aurrean apaizak bere definizioa, bere nortasuna bilatzen du: apaizak konfiantza eman behar du, lehendabizi; ondoren, denek emateko prest den maitasunaren eragilea da; espirituaren jarraitzailea; egia da, ez du horretaz zalantzarik, hainbat egoera eta esperientzia utzi dituela alde batera, baina beste bizitza hobea lortu nahiaz.

Apaiza, horrelakoetan, bizitzan dagoen gida da, arazorik delikatuen artean oreka mantendu nahi duena, edertasun moralaren jarraitzailea, adiskide beharrezkoa, idealen jarraitzailea.

Juan Mari Lekuonak bere burua apaiz gisa definitzen du, eta apaiz izate horretan, lehenago ere adierazi dugu, sublime izateak pisu handia du. Idealak ilusioz bete du bere arima eta idealaren bila ari den kontzientzia da Juan Mari Lekuonarena.

Ezkonberrien aurrean bere izaera adierazten du ahotsak eta kontzientziak. Oso berezia da baina jakitea apaizaren izaera ezkontza batean aurkitzen duela eta adierazten duela, bizitzaren aurrean, eta ez heriotzaren aurrean.

Horrelakoa baita Juan Mari Lekuonaren bihotza: bizitzan sinesten duena.

6. Poesia. Esteta idealista

6.- "Esteta idealista bat naiz ni" adierazten du une batean Juan Mari Lekuonak bere nortasuna definitzeko asmoz. Nola ulertu genezake bere izaera poesiaren aipamena egin gabe? Ezinezkoa zaigu, nabarmen. Gizaki honen tasunik argiena poesiarekin loturik dago. Sublimearen beste aurpegi bat baino ez da poesia.

Gorantz begira dagoen poetaren bisaia ikusiko dugu orrialdeetan. Poeta, batez ere. Eta poesiaren jeinutik begiratzen du bere bizitza. Alabaina, poetaren irudi bi ditugu egunerokoan. Lehendabiziko poeta idazle bat da, erlijioa herriaren ahotan jarri nahi duena. Bertsogile baten antza hartzen du hor, eta, abesti letrak egiten duenean, bere sentsibilitatea erakusten du, bai, eta herriaren ahotsetan jartzen du bere sinismenaren espresioa. Egia esateko, testu idatziak direla edo poesia egiten dela-eta bakarrik ditugu aipamen urriak egunerokoan.

Bertsolaritzak alde handia hartzen du poesiaren praktika horretan: ezkontzetan (Ekainaren 9ko oharrean), noizbehinka

inprobisatu egiten du fabrikako geletan, langileen artean kantari (Apirilaren 15ean), poza dakar bihotzetara, konturatzen da hortaz ahotsa, eta zalantza du ea ongi egiten duen ala ez, eta inoiz arazoren bat izan duela eta jarri du testuan Juan Mari Lekuonak (ekainaren 9ko oharrean). Bertsolaritzaren estimua handia da eta oharretan garbi dago Juan Mari Lekuonak maite duela koplari izatea eta bat-batekotasuna.

Poesia horren bigarren aldea dugu herriarentzako egiten duen kanta letretan. Pastoral delata eta, maiz ikusten dugu Juan Mari Lekuona herriarentzat kantuak idazten, Verdaguer berri bat balitz bezala, haren bideak jarraituz, kanta sotiletan erlijioaren sentipena agertuz, inoiz larri, berandutzen delako, eta lasaitu denean amen batean agertu zaio kantuaren letra. Kanta horiek musikarekin loturik agertzen dira, eta berebiziko garrantzia ematen dio musikari Lekuonak, harekin sublime izatearen jitea agertzen duelako. Musika oso garrantzitsua da bere bizitzan eta hori garbi agertzen du, hain zuzen ere, geroago ikusiko dugunez, poeta sinbolista bat dugu eta sinbolismoarentzako ezinbestekoa da musikak agertzen duen hitzik gabeko poesia, hitzez egiten den poesia bera baino espirituala-go, garbiagoa, xumeagoa.

Ezin dira poema hauek alde batera utzi, zeren denborarekin Juan Mari Lekuona liturgia euskaraz berrituko duen taldearen barnean izango da, eta gaur egun gure elizetan kantatzen diren hainbat kanturen letren egilea baitugu oiartuarra.

Baina bertsolaritzaz eta kantuaz aparte, Juan Mari Lekuonaren barnean badago poeta senaren indarra. "Seré poeta siempre" idazten du otsailaren 24an. Eta bere bizitzako gertae-rak ikusteko joeran agertzen du izaera hori.

Poesia delata eta, sinbolismoaren eragin bi oso garbiak ditu bere burua poeta gisa definitzen duen subjektuak. Batetik, ikusi dugu, musika maite du (martxoaren 30eko eta ekainaren 2ko oharrak), eta musikak sentimendu sotilak eragiten dizkio. Bestetik, izadira begira dagoen poeta dugu. Uso batzuk hegan

Ikusteak barne zirrara sortzen dio eta Jainkoaren eragina gisa interpretatzen du edertasun hori, sinbolistek agertzen zuten panteismoaren bidetik. Jainkoaren isla zen izadian gertatzen dena. Izadiaren zenbait deskribapen poetiko ere adierazten dira orrialdeotan. Euriak (urtarrilaren 11) zein eragin handia sortzen dion oso garbia da bere nortasuna azaltzeko orduan. Euriak lasaitasuna eman ohi dio. Baina gauaren deskribapena ere badago (apirilaren 30ean) eta deskribapen hori irakurriko bagenu, Lizardirengandik zein hurbil dagoen ikusiko genuke.

Izadiaren deskribapenak toki handia badu ere, ez dago poesiaren aipamen handirik testuaren orrialdeetan. Izadia nagusia bada, ez da ahaztu behar Juan Mari Lekuonaren poemen egiturak oso zehatzak eta orekatuak direla. Horrela, abenduaren 19an poema bat idazteko gogoia sartu zaiola adierazten du. Eta haren egitura, haren gai nagusiak aipatzen ditu. Poemak bost zati izango ditu eta pertsona baten bizitza erlijiosoaz izango du gai nagusizat, bataiotik hiletara eta erlijioa bizitzeko bost une dira, bost sakramentuen aipamenak. Beraz, musikaren eta izadiaren ulermenean poeta sinbolista bat dugu Lekuona, baina poesiaren mamia ongi egituratzen duena.

Poesia ez dago, baina orrialdeetan maiz hitz egiten da astirik ez izatearen kezaz. Ez du astirik lasai irakurtzeko, lanaz "desbordatua" dago (abenduaren 18an) eta ez du modurik ez lasai otoitz egiteko, ez lana prestatzeko, ez idazteko... Noski, horregatik guztiagatik ez du poesiaren berririk ematen. Idatzi ezina eta tesia aurrera atera ezina batera doaz bide honetan (urtarrilaren 14ko oharra). Eta noiz edo noiz, bere bizitzaren programa egiten du, kontzientziak idazteko eta irakurtzeko asti gehiago izateko asmotan. Baina ez da horren berririk ematen. Asmoak bai, baina aipatzen diren eginkizunak pastoralarekin loturik daude eta ez poesiarekin.

Dena dela, estilo kontuaz arduratua agertzen da idazlea. Eta noizbait Jesukristo laudatzeko erabiltzen diren kantuen estiloaz arduratua agertzen da egilea. Milingatzat ditu erabili ohi

diren espresioak, eta sendotasuna eskatzen du maiz, emozio lotu bat, sentimentalismoan jausi gabe, sentimenduei erantzunez. Berriro bada poetaren joera orekatua, neurri batean logikoa, burukoa agertzen da ohar horretan.

Egunerokoa, behin eta berriro diogu, "Mi Diario en Añorga. Reflexiones poético-religiosas de un sacerdote" deitu du egi-leak. Arreta izaera poetikoan jartzen ari gara. Eta izaera horren sena ez genuke ulertuko barne mundua maiz era poetikoz lantzen dela ez bagenu kontuan hartuko. Izadiari begira da-goen begiradak barnea ere oso kontutan hartzen du. Eta ez da zalantza soilik agertzen den sentipena. Tristuraren sentipena, edo ezezkortasunarena, oso era finez aipaturik daude. Berekin duen sentipen nagusia da tristura, bizitzaren beste aldea eza-gutzen erakusten diona. Beraz, zalantzarekin batera, Juan Mari Lekuonaren nortasuna hobekien agertuko lukeen sentipena dugu. Tristura ez baita beretzat depresioan jausteko bidea, baizik eta bizitzari atakarik ederrena ateratzeko bidea.

Bibliografia

- HUICI, Vicente (2006, a): *Aproximaciones a la razón narrativa (Historia, Novela, Autobiografía)*. Bassaral. Gasteluz.
- , (2006, b): "Eguneroko eta dietarioak: egunez eguneko imajinarioaren idazkera esparru literarioan". *Hegats*. 38. 49-58.
- LEJEUNE, Philippe (1975): *Le pacte autobiographique*. Seuil. Paris.
- LOUREIRO, Ángel (1991): *La autobiografía y sus problemas teóricos. Estudios e investigación documental*. Suplementos Antrophos. 29.
- POZUELO IVANCOS, José María: (2006): *De la autobiografía. Teoría y estilos*. Crítica. Barcelona.